

Háda Béla – Péczeli Anna – Tóth Péter:¹ Észak-Korea: az önmagába zárt atomhatalom

Vezetői összefoglaló

- A 2017-es rakétakísérletek és a szeptember 3-ai nukleáris robbantás egyértelművé tették, hogy Észak-Korea de facto atomhatalommá vált, s hamarosan az Egyesült Államokat is fenyegetheti.
- A phenjani vezetés rendszere védelmét két tényezőre alapozza: a rakéta- és tömegpusztító eszközökön alapuló zsarolásra, illetve a nagyhatalmi (elsősorban kínai) stratégiai érdekek kihasználására.
- Észak-Korea atomhatalomként sem tényleges nemzetközi tényező, mert nem rendelkezik az ehhez szükséges egyéb hatalmi képességekkel.
- Az Észak-Koreával szembeni szankciós politika sikertelennek bizonyult, döntően az ország kevés számú kereskedelmi partnerének magatartása miatt.
- Az észak-koreai atompotenciál Kína és az Egyesült Államok szerepét növeli meg a Koreai-félsziget térségében. Japánt és Dél-Koreát erősebben köti Washingtonhoz, Észak-Koreát Kínához.
- Az Egyesült Államok számára továbbra is a diplomáciai megoldás keresése, és a Kínával való közös nyomásgyakorlás a legkifizetődőbb stratégia.
- Kínának olyan politikát kell folytatnia, hogy saját régiójában tanúsított gyengesége és tehetetlensége miatt ne amortizálódjon világpolitikai tekintélye.

2017. szeptember 3-án Észak-Korea végrehajtott a 6. nukleáris kísérleti robbantását. A 100-150 kilotonna hatóerejűre becsült robbantást követően – amely két mesterséges földrengést idézett elő – az észak-koreai állami televízióban bejelentették, hogy az ország ballisztikus rakétára szerelhető miniatürizált hidrogénbombával rendelkezik, amelynek minden alkatrészét Észak-Koreában állították elő, s melyből szorozatgyártásra is képesek.

Bár a szakértők hivatalosan az észak-koreai bejelentésnek egyetlen elemét sem erősítették meg, azt senki sem vitatja, hogy a phenjani rezsim minden korábbi kísérleti robbantásánál nagyobb (feltehetően kétfázisú, fúziós) nukleáris robbantást hajtott végre. Miképpen az is egyre inkább vitathatatlan tény – különösen a 2017-es észak-koreai rakétakísérletek tükrében –, hogy a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK) – Indiához, Pakisztánhoz és Izraelhez hasonlóan – de facto atomhatalom, amely már képes atomfegyverei célbajuttatására.

Elemzésünkben előbb Észak-Korea atomhatalommá válásának folyamatát, illetve a nemzetközi közösség erre adott válaszát, a kudarcot vallott szankciópolitikát tekintjük át röviden, ezt követően pedig a térség két legmeghatározóbb hatalmának, a Kínai Népköztársaságnak és az Egyesült Államoknak az észak-koreai kérdés kapcsán tanúsított magatartását. Végül arra a szeptember 3-ai nukleáris robbantást követően leggyakrabban felvetődő kérdésre is igyekszünk válaszolni, hogy Észak-Korea de facto atomhatalommá válása változtat-e a Koreai-félsziget környezetének geopolitikai erőviszonyain?

Bevezetés

A 25 millió lakosú Észak-Korea napjaink legmilitarizáltabb állama. Hagyományos katonai erejét a csaknem 1,2 millió fős Koreai Népi Hadsereg jelenti – létszámát tekintve ez a világ 4. legnagyobb hadereje –, amelyet 600 ezer kiképzett tartalékos, illetve a Munkás-Paraszt Vörös Gárda paramilitáris egységeibe szervezett 5,7 millió fő egészít ki.² Az ország védelmi költségvetésének GDP-ből való részesedése 2004 és 2014 között – szakértői becslések szerint – éves átlagban 23,3%-ot tett ki (a 15 milliárd dollárnyi GDP-ből 3,5 milliárdot), s ezzel az

¹ Háda Béla (hada.bela@uni-nke.hu) a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának (NKE SVKK) munkatársa, Péczeli Anna (peczeli.anna@uni-nke.hu) az NKE SVKK tudományos munkatársa, Tóth Péter (talas.peter@uni-nke.hu) az NKE SVKK igazgatója.

² The Military Balance 2017. IISS, 2017. 303. o.

észak-koreai rezsimmek a legnagyobb arányúak a katonai kiadásai a világon.³ A nagy létszámú észak-koreai haderő ugyanakkor – a rakéatechnológiától eltekintve – már évtizedek óta elavult hagyományos fegyverzettel rendelkezik. Az ország részben emiatt nem csatlakozott a vegyi és biológiai fegyverek betiltását előíró nemzetközi egyezményekhez (az 1972-es biológiai- és toxinfegyver-tilalmi egyezményhez, illetve az 1993-as vegyifegyver-tilalmi egyezményhez), részben pedig emiatt indította el az 1990-es években, s gyorsította fel a 2000-es évek elejétől katonai atomprogramját, s kezdte el fejleszteni rakéatechnológiáját.

Az észak-koreai rezsimm nem hagyományos értelemben vett diktatúra. Részben ezzel magyarázható, hogy az európai és magyar közvélemény számára – amely legfeljebb Enver Hodzsa Albániájához, Nicolae Ceaușescu Romániájához, esetleg Mao Ce-tung Kínájához tudja hasonlítani Kim Dzsong Un rendszerét – gyakran nehezen érthető és magyarázható a rezsimm viselkedése. Másrészt azzal, hogy Észak-Korea már évtizedek óta tudatosan és hermetikusan elzárkózik a külvilágtól (nem véletlenül nevezik a 19. századi Korea után gyakran ma is „*re-mete királyságnak*”), így elemzéséhez a legtöbb esetben egész egyszerűen kevés a rendelkezésre álló hiteles adat és információ. Fontos azonban jelezni, hogy egyrészt megítélésünk szerint Észak-Korea nem tartozik a klasszikus értelemben vett bukott (failed) vagy törékeny államok (fragile states) közé,⁴ s a legkevésbé sem irracionális szereplője a nemzetközi rendszernek. Egy olyan diktatórikus politikai rezsimmről van ugyanis szó, melynek vezetése régóta önálló stratégiával rendelkezik fennmaradására és túlélésére vonatkozóan, s amely – bár gyakran kockázatosan, de – alapvetően igen jól használja ki a Koreai-félsziget környezetében nemzetközi befolyással bíró nagyhatalmak közötti stratégiai érdekkülönbségeket és ellentéteket. Másrészt viszont valószínűnek tűnik az is, hogy az észak-koreai vezetés minden harcias nyilatkozata ellenére tisztában van azzal: bármilyen fegyveres konfliktus kirobbanása a Koreai-félszigeten a rezsimm bukását és a phenjani vezetés fizikai megsemmisülését eredményezheti, s ettől való félelme még a de facto atomhatalmi státuszt szerző Észak-Koreát is visszatartja a nyílt konfrontációtól.

Geopolitikai helyzetkép

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (közkeletűbb elnevezéssel Észak-Korea) pártállami elitjének a rendszer esetleges bukásához kötődő félelmei és az erre megoldásnak szánt nukleáris- és rakétafejlesztési programja a jelenkori Kelet-Ázsia legsúlyosabb biztonsági dilemmáját idézték elő, amelynek a régió határain túlterjedő jelentőséget ad, hogy a Koreai-félsziget nagy- és középhatalmak (a Kínai Népköztársaság, az Oroszországi Föderáció, az Amerikai Egyesült Államok, Japán és Dél-Korea) stratégiai érdekeinek érintkezési és ütköző zónája. Észak-Korea ezek közül három országgal határos közvetlenül: Kínával 1415 km-en, Dél-Koreával 240 km-en, míg Oroszországgal kevesebb, mint 20 km-en.⁵

Maga az észak-koreai állam sem organikus társadalmi-politikai fejlődés eredménye, hanem a Szovjetunió szuperhatalmi szempontjai inspirálták a megalakítását 1948. szeptember 9-én. Az azóta eltelt évtizedekben a nagyhatalmak geopolitikai érdekei mindvégig meghatározták Észak-Korea fennmaradásának és működésének feltételrendszerét. Míg azonban a hidegháború évtizedeiben Moszkva volt Phenjan legjelentősebb külső támogatója, addig mára a Kínai Népköztársaság vette át ezt a szerepet. A KNDK regionális státuszának egyik legajánlatosabb eleme éppen az, hogy mindig maga mögött tudhatta a nemzetközi rendszer egyik legerősebb aktorának támogatását és ez egyébiránt valós gazdasági és társadalmi eredmények felmutatására képtelen politikai rendszerének fenntartásához is éppen elégnek bizonyult. Oroszország persze továbbra is kiemelt fontossággal bír Észak-Korea hagyományos fegyveres erőinek működésben tartásához, hiszen a nemegyszer ötven esztendőes haditechnika, a szárazföldi erők nehézfegyver- és járműállományának túlnyomó része, de a légi erők gépeinek

³ World Military Expenditures and Arms Transfers 2016, [online], 2016. 12. Forrás: state.gov [2017. 09. 03.]

⁴ North Korea, [online], 2017. Forrás: fundforpeace.org [2017. 09. 03.]

⁵ The Russian – North Korean Borderland: A Narrow Border of Boundless Ambition, *Border Briefings*, 2016/1.

zöme is működésképtelenné válna orosz támogatás nélkül. Moszkvának 2000 februárja óta van korszerű barátsági és együttműködési szerződése legkeletibb szárazföldi szomszédjával,⁶ az orosz fél azonban elsősorban nagyhatalmi befolyásának növelésére igyekszik felhasználni a válságot és Dél-Korea felé is fejlesztene a kapcsolatait. A koreai kérdés Moszkvában jelenleg nem számít prioritásnak, gazdasági törekvései a térségben pedig óvatos állásfoglalásra ösztönzik.⁷

Észak-Korea az utóbbi években az egyetlen olyan állam volt, amely nyíltan és folyamatosan katonai retorziókkal fenyegette az Amerikai Egyesült Államokat és annak helyi szövetségeseit. Washington számára tágabb hatalmi politikai relációba illesztve is alapvetően fontos, hogy szavatolni tudja kelet-ázsiai szövetségeseinek, esetünkben Dél-Koreának és Japánnak a biztonságát. Az ez évi júniusi adatok szerint Dél-Koreában az amerikai fegyveres erőknél 23297 tagja teljesít szolgálatot mintegy 83 helyszínen, Japánban pedig 112 bázison 39623 személy.⁸ A Japánban állomásozó hetedik flottával kiegészülve (mintegy 50-70 felszíni hajó és tengeralattjáró⁹) ezek meghatározó erőt képeznek a térségben, hitelessé téve az USA biztonsági garanciáit.

Japán, a félsziget egykori gyarmatosítója sok koreai szemében a nemzet történelmi ellenségének bélyegét hordja ma is és ezek az érzelmek a dél-koreai társadalomban is jelen vannak. Észak-Korea rendszeresen japán területek felett hajtja végre rakétatesztjeit. A félsziget kérdése állandó helyet kap a szigetország stratégiai dokumentumaiban, a fenyegetettség pedig az egyik legfontosabb érv az alkotmány békecikkelyének revíziója és a hagyományos katonai képességek fejlesztése mellett.

Mint látható, a többszereplős koreai stratégiai játszma különleges jelentőséget ad, hogy keretében a világ két legerősebb hatalmának ambíciói állnak szemben egymással. E játszma két tartósan érvényesülő összetevővel bír: egyrészt Észak-Korea kelet-ázsiai szomszédjai belátható időtávra nézve lényegében kivétel nélkül a status quo fenntartásában érdekeltek, másrészt a kínai és amerikai hatalmi politika számára egyaránt fontos demonstrációs szereppel bír az, hogy miképpen tudja féken tartani Phenjant és elhelyezni a nemzetközi rendszerben. Jelenleg Kína (és lényegében Oroszország) számára (is) sokkal fontosabb, hogy ne történhessen meg egy amerikai–dél-koreai, különösen pedig egy amerikai–dél-koreai–japán katonai intervenció a térségben, mint az, hogy Észak-Korea ne válhasson de facto atomhatalommá. A folyamatnak további, tágabb stratégiai relációkat érintő kockázata is vannak: a nukleáris technológiák proliferációjának lehetősége (amiben Phenjan eddig is élen járt), a rakétavédelmi rendszerek terjedése a helyi amerikai szövetségesek körében és az észak-koreai provokációk ösztönző hatása a japán védelempolitika „normalizációjára”. Regionális szinten különösen az utóbbi két következmény ütközik a de iure atomhatalmi státuszra jelentősen alapozó, Japánnal ugyanakkor területi vitában álló Kína és Oroszország érdekeivel.

Észak-Korea nemzetközi pozíciójával, biztonsági helyzetével és ezekkel szorosan összefonódott atomprogramjával kapcsolatban lényegében az ország 2006 októberében végrehajtott¹⁰ első nukleáris kísérleti robbantása óta az elmondottak alapján formálódó, szilárd álláspontok határozzák meg a térségben érdekelt hatalmak viszonyulását, és azt is, hogy milyen természetű alkukra hajlamosak az aktuális feszültségek enyhítése érdekében. Napjainkra Észak-Korea odáig jutott, hogy közvetlen biztonságpolitikai környezetében kizárólag olyan államok vannak jelen, melyek a gazdasági teljesítőképesség, a társadalmi erőforrások és a hagyományos katonai képességek tekintetében is messze jelentősebb potenciállal bírnak nála. Erre azért érdemes figyelemmel lenni, mert

⁶ Az egyezmény a szovjet éra kölcsönös segítségnyújtási szerződését váltotta fel. [With New Treaty, Russia and North Korea Try to Mend Relations](#), [online], 2000. 02. 10. Forrás: nytimes.com [2017. 09. 02.]

⁷ Tágabb kitekintésért lásd: SE Hyun Ahn: Russian-South Korean Security Relations Reconsidered: The Lost Two Decades of Promise and Perils, *The Korean Social Science Journal*, 39. évf., 2012/2, pp. 27–53.

⁸ [Military and Civilian Personnel by Service/Agency by State/Country \(Updated Quarterly\)](#), [online], 2017. Forrás: dmdc.osd.mil [2017. 09. 02.]

⁹ [The United States Seventh Fleet](#), [online], 2016. Forrás: c7f.navy.mil [2017. 09. 02.]

¹⁰ [Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy](#), [online], 2017. Forrás: armscontrol.org [2017. 09. 01.]

egy esetleges hagyományos konfliktusban Észak-Koreának ma már valójában Dél-Koreával szemben is mérsékeltek lennének a győzelmi esélyei.¹¹ Az északi rezsim számára ugyanakkor elfogadhatatlan, hogy állama alárendelt szereplő legyen azokban a regionális diskurzusokban, melyek az ő jövőjéről is szólnak. Ebből következően az északi stratégia a rendszer védelmét két tényezőre alapozhatja: a rakéta- és tömegpusztító eszközökön alapuló zsarolásra és a nagyhatalmi (elsősorban kínai) stratégiai érdekek kihasználására, sok tekintetben az azon való élőködésre.

Dél-Korea az egyetlen regionális szereplő, amelynek a KNDK-hoz fűződő viszonyában valamiféle pozitív érzelmi elem is szerepet játszik. Ez természetesen nem a rendszer, vagy annak vezetői iránti pozitív beállítottságot, hanem a nép iránti szolidaritás morális imperatívuszát takarja. Bármilyen Északkal szembeni nyugati katonai fellépés csak Dél-Korea bevonása mellett kivitelezhető, így az északi elrettentő stratégia is nagymértékben alapoz a déliek magatartására, valamint a demarkációs vonal közvetlen közelében fekvő, több mint tízmilliós lakosságú Szöul és hárommilliós Incson közvetlen fenyegetettségére. Dél-Korea mindennek köszönhetően – miközben folyamatosan igényli az amerikai védelmi garanciákat – legalább annyira igyekszik elkerülni egy fegyveres konfliktust, vagy humanitárius katasztrófát, mint Kína.

Az észak-koreai atomprogram evolúciója

Az észak-koreai atomprogram gyökerei visszanyúlnak egészen az 1950-es évekig, amikor is Phenjan megkezdte a nukleáris fűtőanyag ciklus kiépítését szovjet segítséggel. A két ország együttműködési megállapodást kötött a nukleáris energia békés felhasználásáról, melynek keretében a szovjetek vállalták, hogy segítenek a Jongbjoni Kutatóközpont és az ott található kutatóreaktor felépítésében. Ez magában foglalta a nukleáris energiával kapcsolatos technológiai tudás átadását, szakemberek képzését, illetve nukleáris anyagok transzferjét. A Szovjetunió mellett az észak-koreai atomprogram másik támogatója Kína volt.

Kezdetben mindez a nemzetközi non-proliférációs rezsim normáival teljes összhangban zajlott, hiszen 1977-ben Észak-Korea háromoldalú megállapodást kötött a Szovjetunióval és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökséggel, melynek köszönhetően a jongbjoni reaktor a NAÜ teljes körű biztosítéki ellenőrzése alá került. Ráadásul Phenjan az 1970-ben hatályba lévő Atomszorompó-szerződést is aláírta 1985 decemberében.¹² Az Atomszorompó-szerződés értelmében az 1967. január 1-je előtt sikeres nukleáris kísérleti robbantást végrehajtó államok atomhatalomnak minősülnek (ide tartozik az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Kína, és az Oroszországi Föderáció). Ezek az államok vállalták, hogy nukleáris fegyvereket nem adnak át más államoknak, nem segítik azokat nukleáris fegyverek fejlesztésében, és jóhiszemű tárgyalásokat folytatnak az atomfegyverektől mentes világelérése érdekében. Az összes többi részes állam atomfegyverrel nem rendelkező államként csatlakozott a szerződéshez, és vállalta, hogy nem fog atomfegyverek szerzésére törekedni, ezért cserébe viszont joga van a nukleáris energia békés felhasználásához és az ehhez kötődő technológiák fejlesztéséhez.¹³ Ennek megfelelően, 1985-ben Észak-Korea is szerződéses kötelezettséget vállalt arra, hogy nem fog atomfegyvereket fejleszteni, és békés célú nukleáris programját a NAÜ biztosítéki rendszere keretében folytatja.

Miután 1991-ben Washington bejelentette, hogy kivonja az összes amerikai atomfegyvert Dél-Korea területéről, a két Korea közös nyilatkozatot adott ki a félsziget atomfegyver-mentesítéséről.¹⁴ Ezt követően Észak-Korea eleget tett az Atomszorompóban foglalt kötelezettségeinek és megkötötte a NAÜ-vel a teljes körű biztosítéki megállapodást az ország területén található valamennyi nukleáris anyag és tevékenység ellenőrzésére.

¹¹ Ez annak ellenére is igaz, hogy békeidőben az észak-koreai fegyveres erők pusztá létszáma lényegesen felülmúlja Dél-Koreáét, vagy Japánét.

¹² [Country Profiles: North Korea – Nuclear](#), [online], 2016. 03. 10. Forrás: Nti.org [2017. 09. 04.]

¹³ [Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons \(NPT\)](#), [online], 1970. 03. 05. Forrás: Un.org [2017. 09. 04.]

¹⁴ [Joint Declaration of South and North Korea on the Denuclearization of the Korean Peninsula](#), [online], 1992. 01. 20. Forrás: Nti.org [2017. 09. 04.]

Ennek gyakorlati megvalósítása azonban problémákba ütközött, Phenjan megtagadta bizonyos létesítményekhez a hozzáférést és már 1993-ban az Atomsorompóból való kilépéssel fenyegetett. A válságot az 1994-es Keretegyezmény oldotta meg, melynek köszönhetően Észak-Korea befagyasztotta nukleáris tevékenységeit, amerikai biztonsági garanciákért és évi egymillió tonna nehézolaj energiaszállítmányért cserébe.¹⁵ A 2000-es évekre azonban megint kiújultak a problémák, az Egyesült Államok felfüggesztette az energiaszállítmányokat, és Észak-Korea 2003. január 10-én kilépett az Atomsorompó-szerződésből.

A katonai célú nukleáris fejlesztések már Kim Ir Szen alatt elindultak az 1970-es évek második felében.¹⁶ Phenjan az 1980-as évekre szert tett a nukleáris fűtőanyag ciklus valamennyi kulcselemére, beleértve a kiégett üzemanyag reprocesszálását, az ezzel járó plutónium előállítását, illetve a hazai fűtőanyag gyártását. Habár a Keretegyezmény majd 10 évre befagyasztotta ezeket a fejlesztéseket, a Bush-adminisztráció 2001-ben már hatékonyabb ellenőrzésért kampányolt, attól félve, hogy Észak-Korea titkos magas-dúsítású uránprogramot folytat. Az ehhez szükséges technológiai tudást Phenjan nagyrészt az Abdul Kádír Khán, pakisztáni atomtudós által működtetett feketepiaci hálózattól szerezte meg.¹⁷ A kiégett fűtőelemek reprocesszálásával új lendületre kapott a program, és Észak-Korea 2006 októberében végrehajtotta első nukleáris kísérleti robbantását (4,3 erősségű földrengés, kevesebb mint 1 kilotonna hatóerő). Ezt öt további kísérleti robbantás követte: 2009 májusa (4,7 erősségű földrengés, 2-8 kilotonna hatóerő), 2013 februárja (5,1 erősségű földrengés, 6-9 kilotonna), 2016 januárja (5,1 erősségű földrengés, 11-12 kilotonna), 2016 szeptembere (5,3 erősségű földrengés, 10-20 kilotonna), és 2017 szeptembere (6,3 erősségű földrengés, 100-150 kilotonna).¹⁸ Ezek a nukleáris kísérleti robbantások egyrészt egyre nagyobb hatóerőt demonstráltak, másrészt egyre komolyabb fejlettségi szintet. Az első öt kísérleti robbantás valószínűleg kivétel nélkül hagyományos egyfázisú szerkezet volt, ami az atommaghasadás elvén működik, ahol a felszabaduló energia a neutronnal besugárzott urán- vagy plutóniummagok hasadása során keletkező szabad neutronoknak köszönhető szabályozatlan hasadási láncreakció eredménye. Ezzel szemben, az utolsó kísérlet során vélhetően sikerült egy jóval magasabb fejlettségi szintet jelentő hidrogénbombát felrobbantani, amely a magfúzió elvén alapul. Itt a felszabaduló energia az atommagok kötési energiájából adódik, ami a nagy hőmérséklet mellett végbemenő könnyű atommagok egyesüléséből (fúziójából) keletkezik. Ebben az esetben kétfázisú fegyverekről beszélünk, ahol a fisszió egy fúziós kapszula összeroppantásához szükséges, extrém magas atommagsűrűséget eredményezve, ahol könnyű atommagok – mint a hidrogén nehéz izotópjai, a deutérium és a trícium – egyesülnek. Egy ilyen reakció során a klasszikus maghasadáson alapuló atomfegyverek hatóerejének többszöröse érhető el, jóval kisebb tömegű bomba által. Ez tehát lehetővé teszi, hogy a hasadóanyagot tartalmazó robbanófejet miniaturizálják, és akár interkontinentális ballisztikus rakétára szereljék, melylyel az elmúlt évek rakétakísérletei tükrében Észak-Korea hamarosan már az Egyesült Államok nyugati partvidékét fenyegetheti.

Észak-Korea rakéta programja

Észak-Korea az 1960-as években kezdte meg a rakéatechnológiákkal kapcsolatos fejlesztéseket, és Kim Ir Szen jelentette be 1965-ben, hogy saját gyártású ballisztikus rakéta programot indítanak. A program legfőbb motivációja az amerikai katonai erők elrettentése volt, hiszen Phenjannak komoly kétségei voltak, hogy konfliktus esetén Moszkva és Peking valóban hajlandó lenne-e segítségére sietni.

Kezdetben ezek a fejlesztések rövid hatótávolságú fegyverrendszerekre koncentráltak, és miután a szovjetek megtagadták a ballisztikus rakéatechnológiákban történő együttműködést, alapvetően kínai segítséggel indult be a program. A két ország 1971-ben kötött együttműködési megállapodást. Habár a mai napig sok a kérdőjel a

¹⁵ [US-DPRK Agreed Framework](#), [online], 1994. 10. 21. Forrás: Nti.org [2016. 01. 29.]

¹⁶ Natalya BAZHANOVA: North Korea's Decision to Develop an Independent Nuclear Program. In: James Clay MOLTZ (eds.): *The North Korean Nuclear Program: Security, Strategy and New Perspectives from Russia*, Routledge, New York, 1999, 128. o.

¹⁷ Country Profiles: North Korea – Nuclear, *i. m.*

¹⁸ Kelsey DAVENPORT: Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, *i. m.*

technológiatranszfereket illetően, Phenjan vélhetően Egyiptomtól vásárolta meg az első Scud-B rakétáit, melyek a program alapját képezték. A Scud-rakétán alapuló első hazai gyártású ballisztikus rakéta (a Hwasong-5) sikeres tesztrepülésére 1985-ben került sor. A program további fejlesztésében az Iránnal kötött együttműködési megállapodás is segített. 1988-ra már havi 8-10 Hwasong-rakétát gyártott Észak-Korea. Ezt a Nodong-program követte 1987-től.¹⁹ A rakétatechnológiák ilyen gyors ütemű fejlődése és gyártása egyrészt azt sugallta, hogy Észak-Korea komoly külső segítséget kapott, másrészt pedig azt, hogy ezen technológiák eladásából komoly bevételekre számított. A korai programok alapvetően rövid-hatótávolságú rendszerek voltak, melyek egyértelműen Dél-Korea és a térségben állomásozó amerikai csapatok elrettentését szolgálták. Az 1980-as évek végére azonban megindult a középhatótávolságú (2400-5500 km) rakétarendszerek fejlesztése is, és 1990-re az első középhatótávolságú Nodong prototípusok készen voltak, illetve a Hwasong-6 rövidhatótávolságú rendszer már sorozatgyártásban volt. A kezdeti sikertelen tesztrepülések ellenére a Nodong rendszer 1993-ra már sikeres tesztekkel repült, és 1995-től hadrendben van.²⁰

A Nodong és a Hwasong rendszerek ötvözeteként Phenjan elindította a Taepodong-1 programot (2000-2900 km), mely egy kétfázisú rendszer, ahol az első fázis a Nodong rendszerre épül, a második pedig a Hwasongra. A Taepodong-program elsősorban már az interkontinentális ballisztikus rakéták előállítását célozta. A rakéta első konfigurációjával műholdak Föld körüli pályára történő állításával kísérletezett Phenjan. Ezt végül csak 2012-re vitte sikerre, amikor a Szohae kilövőállomásról Föld körüli pályára állította első műholdját, a Kvangmjongszong-4-et (jelentése fényes csillag).²¹

Ezzel párhuzamosan a 2000-es évek első felében megindult a szovjet technológián alapuló, szintén középhatótávolságú Muszudan rakétarendszer (2500-4000 km) fejlesztése, mely elsősorban a térség távolabbi szegleteiben (például Guamban) állomásozó amerikai csapatok sakkban tartására készült. Phenjan először 2007-ben mutatta be ezt a rakétarendszert, de az első tesztkilövésekre csak 2016-ban került sor.

A következő fejlettségi szintet jelentő interkontinentális ballisztikus rakéták fejlesztése a háromfázisú Taepodong-2-es rakétával indult. Hadrendbe állítás esetén ez a rendszer már képes lenne elérni az Egyesült Államok nyugati partvidékét, és egy megfelelő mértékben miniatürizált atomfegyvert célba juttatni. Az első Taepodong-2 kísérletre 2006-ban került sor, amely kudarcot vallott. Habár a 2012-ben végrehajtott sikeres műholdkilövésével Phenjan egyértelműen deklarálta, hogy képes nagy hatótávolságú rakéták előállítására, a töltetet tartalmazó visszatérő egység megbízhatóságát illetően még a mai napig komoly kétségek vannak a szakértőkben. A folyamatos rakétakísérletek egyrészt a hatótávolság demonstrálását célozzák, másrészt pedig a visszatérő egység megbízhatóságának javítását.

Ezzel párhuzamosan Phenjan törekszik diverzifikálni arzenálját és a tengeralattjáró-fedélzeti ballisztikus rakéták területén is komoly előrelépéseket tett, a KN-11 SLBM-et már többször tesztelte – ez idáig sikertelenül.²²

Az első sikeres ICBM kísérletre 2017. július 4-én került sor, amikor is Észak-Korea 2800 km-es magasságba lött ki egy rakétát, amely 930 km-rel odébb tért vissza a Japán-tengeren – megfelelő kilövési szögből ez már akár 6700 km hatótávolságot is képes lehet elérni.²³ A második sikeres ICBM tesztkilövésre nem sokkal később, július 28-án került sor, mely azt demonstrálta, hogy az észak-koreai interkontinentális ballisztikus rakéták potenciális hatótávolsága elérheti akár a 8000 km-t is. Az ICBM rendszer ugyan még a kísérleti fázisban van, és Phenjannak mindössze pár tesztrakéta áll rendelkezésére, ugyanakkor ha megindul a sorozatgyártás és hadrendbe állítás (ami szakértők szerint egy éven belül megtörténhet), akkor az Egyesült Államok már egy teljesen újfajta fenyegetéssel lesz kénytelen szembenézni. Számítások szerint ugyanis ez a rakétatechnológia már elérné

¹⁹ Country Profiles: North Korea – Missile, [online], 2017. 07. 10. Forrás: Nti.org [2017. 09. 04.]

²⁰ Country Profiles: North Korea – Missile, *i. m.*

²¹ Theodore POSTOL: What North Korea's rocket launch means — and what it doesn't, [online], 2016. 02. 07. Forrás: The Boston Globe [2017. 09. 04.]

²² Kelsey DAVENPORT: Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, *i. m.*

²³ Kelsey DAVENPORT: Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, *i. m.*

Hawaii-szigeteit, és az Egyesült Államok nyugati partvidékén fekvő nagyvárosokat (sőt, egyes szakértők már Chicagót is a hatótávolságon belülre helyezik).²⁴

Az Észak-Koreával szembeni szankciópolitika

Azt követően, hogy Észak-Korea 2003 áprilisában kilépett az Atomsorompó-szerződésből, a nemzetközi közösség hivatalosan két eszközzel kísérelte meg rávenni, majd rákényszeríteni Phenjant nukleáris és rakétaprogramjának felfüggesztésére és a szerződéshez való visszatérésre. 2003 májusa és a 2006. októberi első észak-koreai atomkísérlet közötti időszakban diplomáciai eszközökkel (mindenekelőtt a 2003 augusztusa és a 2007 szeptembere között hat körben, a két Korea, Kína, az Egyesült Államok, Oroszország és Japán részvételével zajló ún. hatoldalú Korea-tárgyalásokon²⁵), majd ezt követően az országgal szemben az ENSZ Biztonsági Tanácsában megszavazott nemzetközi gazdasági szankciókkal. A világszervezet nagyhatalmi érdeklentétek miatti megosztottságából fakadó eszköztelenségét jól jelzi, hogy bár a BT 1993-tól (az észak-koreai vezetés először ekkor jelentette be kilépési szándékát az Atomsorompó-szerződésből) napjainkig 17 határozatot hozott Észak-Koreával kapcsolatban, szankciókat csupán az ország öt atomkísérletét, illetve a 2006. júliusi, a 2013. januári, a 2016. márciusi és a 2017. augusztusi rakétakísérleteit követően sikerült elfogadtatni a testületen belül.²⁶

A 2006 júliusában és októberében hozott két szankciós határozat megtiltotta rakéta vagy tömegpusztító fegyver előállítására alkalmas anyagok vagy technológiák, illetve hagyományos fegyverek (harckocsi, tűzérségi eszköz, harci repülőgép és helikopter) és alkatrészeik Észak-Koreának való eladását, illetve hogy Phenjantól ilyen fegyvereket vagy technológiákat fogadjanak el az ENSZ tagállamok. Megtiltották emellett luxustermékek Észak-Koreába történő exportját, továbbá minden olyan termékkel való kereskedelmet, melyről azt megállapítja a 2006 októberében felállított szankcióval foglalkozó szakértői bizottság. A BT lehetővé tette az Észak-Koreába tartó vagy onnan induló tengeri áru fuvarok megállítását és azok átvizsgálását is annak érdekében, hogy szállítanak-e tömegpusztító fegyvereket vagy azok előállításához szükséges anyagokat. A 2009 júniusában megszavazott szankciós BT határozat minden fegyverszállításra és kapcsolódó pénzügyi tranzakcióra, valamint a műszaki képzésre, a tanácsadásra, az ezekhez kapcsolódó szolgáltatásokra vagy segítségnyújtásra, továbbá a gyártásra és karbantartásra is kiterjesztette a szankciókat. Emellett a BT továbbra is arra ösztönözte tagállamait, hogy állítsák meg és vizsgálják át az Észak-Koreába tartó vagy onnan induló tengeri szállítmányokat. A 2013 januárjában és márciusában hozott két BT határozat jogilag megerősítette a kutatás-fejlesztés szempontjából szankcionált termékek Észak-Koreába történő eljuttatásának megakadályozását, továbbá korlátozta a szankciók alá vont észak-koreai személyek (4 fő) és intézmények (6 pénzügyi és technológiai vállalat) pénzáttalalásait. A 2016 márciusában és novemberében megszavazott határozatok egyrészt valamennyi Észak-Koreába irányuló tengeri szállítmányra kiterjesztették az ellenőrzést, bővítették a vagyoni és pénzügyi szankciókkal sújtott észak-koreai jogi személyek (+12 vállalat és pénzügyi intézmény) és tisztségviselők (+16 fő) körét, illetve új korlátozásokat vezettek be az észak-koreai exportra annak érdekében, hogy csökkentsék a rezsimelehetőségeit katonai programjainak finanszírozására. Így mindkét alkalommal tilalmat vezettek be a szén, a vas és a vasérc kivitelére, kivéve, ha az ebből származó bevétel az észak-koreai nép "megélhetését" szolgálja, továbbá megtiltották, hogy Phenjan aranyat, titánt és a csúcstechnológiákhoz használt ritkafémeket, rezeret, nikkelt, cinket és ezüstöt adjon el, illetve hogy repülőgépekhez és rakétákhoz szükséges üzemanyagot, helikoptert és vízi járművet vásároljon. Korlátozták az észak-koreai állampolgároknak a nukleáris és rakétaprogrammal összefüggésbe hozható külföldi

²⁴ Brad LENDON: [US slams North Korea missile test as Kim claims 'whole US mainland' in reach](#), [online], 2017. 07. 30. Forrás: CNN.com [2017. 09. 04.]

²⁵ Charles L. PRITCHARD: *Failed Diplomacy: The Tragic Story of How North Korea Got the Bomb*, Brookings Institution Press, 2007. 241 o.; Kelsey DAVENPORT: *Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy*, i. m.

²⁶ Lásd az ENSZ BT következő határozatait: [Resolution 1718 \(2006\)](#), [Resolution 1874 \(2009\)](#), [Resolution 2094 \(2013\)](#), [Resolution 2270 \(2016\)](#), [Resolution 2321 \(2016\)](#), illetve [Resolution 1695 \(2006\)](#), [Resolution 2087 \(2013\)](#), [Resolution 2270 \(2016\)](#), [Resolution 2371 \(2017\)](#).

tanulási, illetve az ország tudományos és műszaki együttműködési lehetőségeit. A legutóbbi – 2017. augusztusi – ENSZ BT határozat pedig megtiltotta a szén, a vasérc, a vas, az ólomérc, az ólom, a hal és a tenger gyümölcseinek észak-koreai exportját, utazási tilalmat és vagyonbefagyasztást rendelt el további kilenc, a bankszektorban és a hadiiparban tevékenykedő észak-koreai magánszeméllyel szemben, illetve zárolta négy észak-koreai vállalat – köztük két bank és egy biztosító – külföldi vagyonát is. Emellett megtiltotta a külföldi és az észak-koreai cégeknek, hogy közös vállalatokat hozzanak létre, illetve elrendelte a már létező társaságokba irányuló befektetések leállítását. A világszervezet mellett külön szankciókat vezetett be Észak-Korea ellen az Európai Unió,²⁷ Dél-Korea (a dél-koreai Cshonan korvett 2010-es elsüllyesztését,²⁸ majd a 2016-os nukleáris kísérleti robbantás és rakétakísérletet követően²⁹), Japán³⁰ és 2008-tól az Egyesült Államok³¹ is.

Az Észak-Koreával szembeni nemzetközi szankciós politikát a koreai kérdéssel foglalkozó szakértők részéről mindvégig komoly kritikák érték. Ezek a bírálatok a szankciók korlátozott gazdasági³² és politikai hatására hívták fel a figyelmet, s persze kijátszhatóságára is,³³ de legfőképp arra, hogy az észak-koreai vezetés el fogja viselni és alkalmazkodni a szankciós politikához. Egyrészt mert a nukleáris fegyverekben látja egyedüli túlélési stratégiáját,³⁴ másrészt mert tisztában van azzal, hogy a szankciók sikere döntően Észak-Korea legfontosabb kereskedelmi partnereinek magatartásától függ.³⁵ 2017 szeptemberében egyértelműen úgy tűnik, hogy a kritikusok szinte minden előrejelzése igaznak bizonyult. Észak-Korea de facto atomhatalommá vált, rendelkezik interkontinentális ballisztikus rakétával, megtalálta a módját a szankciók folyamatos kijátszásának (pl. a külvilág számára nehezen ellenőrizhető kínai és az orosz különleges gazdasági övezeteken, illetve a külföldre küldött észak-koreai vendégmunkásokon keresztül)³⁶, módosította és Kínára összpontosította külkereskedelmi kapcsolatait,³⁷ sőt összességében még gazdasági teljesítményét is növelni tudta.³⁸

²⁷ Az ENSZ BT határozatait követve az Európai Unió 2006-tól számos szankciót vezetett be Észak-Koreával szemben. Ezek között szerepelt a fegyverek és a kapcsolódó felszerelések embargója, a légi közlekedés és a rakéta-üzemanyag exportjának tilalma, az arany, a nemesfémek és a gyémánt kereskedelmének tilalma. Az Észak-Koreából származó ásványi anyagok behozatalának tiltása (a szén és a vasérc kivételével), a luxuscikkek exportjának tilalma, az észak-koreai rezsimmal folytatott kereskedelem pénzügyi támogatásának korlátozása, a befektetések és a pénzügyi tevékenység korlátozása, az Észak-Koreából behozott és onnan exportált rakományok ellenőrzése, s egyes észak-koreai személyek Unió területére történő beutazásának tilalma.

²⁸ Lásd erről CSOMA Mózes: [Korea-közi feszültség: a Cshonan korvett elsüllyedése és következményei](#), *Nemzet és Biztonság*, 3. évf., 2010/3, 16–23. o.

²⁹ Dél-Korea 2010-es szankciói: az észak-koreai hajók kitiltása a dél-koreai felségvizekről, a Korea-közi kereskedelem felfüggesztése (kivéve a Keszong ipari övezetet) és a kulturális csereprogramok felfüggesztése. A 2016-os nukleáris robbantást és a rakétakísérletet követően – februárban – Szöul bezárta az észak-koreai Keszong ipari övezetet.

³⁰ Japán Észak-Koreával szemben 2016-ban elrendelt szankciói: pénzáttalási tilalom, kivéve a humanitárius célokra szánt és 100 ezer jennél kevesebb utalások; az Észak-Koreával együttműködő gyanús személyek és szervezetek vagyonának befagyasztása; az észak-koreai állampolgárok Japánba való belépésének megtiltása; az észak-koreai és az Észak-Koreába tartó hajók kitiltása Japán kikötőkből; az Észak-Koreába tartó nukleáris és rakétatechnikával foglalkozó személyek kitiltása Japánból. David KANG, Jiun BANG: [Japan-Korea Relations: Mostly Sanctions, Some Commerce, and Elections](#), *Comparative Connections*, 18. évf., 2016/1, 117–126 o.

³¹ [North Korea Sanctions Program](#), [online], 2016. 11. Forrás: treasury.gov [2017. 09. 03.]

³² Hyuk KIM: [The Impact of United Nations Sanctions on North Korea \(DPRK\)](#), [online], 2016. 01. Forrás: ulg.ac.be [2017. 09. 03.]

³³ Krishnadev CALAMUR: [How North Korea Cheats Sanctions](#), [online], 2017. 08. 08. Forrás: theatlantic.com [2017. 09. 03.]

³⁴ [Why Did Sanctions Fail Against North Korea?](#), [online], 2016. 09. 09. Forrás: foreignpolicy.com [2017. 09. 03.]

³⁵ Joseph M. DETHOMAS: [Sanctions' Role in Dealing with the North Korean Problem](#), [online], 2016. 01. Forrás: 38north.org [2017. 09. 04.] 1–20. o.

³⁶ BUZNA Viktor: [Észak-Koreát nem törték meg a szankciók, gazdasága növekszik](#), [online], 2017. 08. 11. Forrás: mno.hu [2017. 09. 03.]; Jethro MULLEN: [How North Korea makes its money: Coal, forced labor and hacking](#), [online], 2017. 04. 05. Forrás: cmn.com [2017. 09. 03.]; Oliver HOLMES, Tom PHILLIPS: ['Guest workers': the North Korean expats forced to feed the regime](#), [online], 2017. 07. 05. Forrás: theguardian.com [2017. 09. 04.]

³⁷ Ruediger FRANK: [North Korea's Foreign Trade](#), [online], 2015. 10. 22. Forrás: 38north.org [2017. 09. 04.]; Daniel WERTZ, Grace Ruch CLEGG: [The Value – and Limits – of Data on North Korea's External Relations](#), [online], 2017. 06. 22. Forrás: 38north.org [2017. 09. 04.]

³⁸ Christine KIM, Jane CHUNG: [North Korea 2016 economic growth at 17-year high despite sanctions - South Korea](#), [online], 2017. 07. 21. Forrás: reuters.com [2017. 09. 03.]

Az Egyesült Államok és Észak-Korea

Miután az 1994-es Keretegyezmény összeomlott a Bush-adminisztráció alatt, a nemzetközi közösség alapvetően szankciókkal igyekezett gátat szabni az észak-koreai atomprogramnak. Az Obama-korszak nyolc éve alatt az iráni nukleáris megállapodás előkészítése némiképp háttérbe szorította Észak-Korea kérdését, és Washington az úgynevezett „stratégiai türelem” politikáját követte. Ez a Hillary Clinton által bejelentett politika azt jelentette, hogy az Egyesült Államok addig nem fog tárgyalóasztalhoz ülni Észak-Koreával, amíg az nem hajlandó alávetni magát a nemzetközi ellenőrzés mellett végrehajtott teljes nukleáris leszerelésnek. Az eddigi hat nukleáris kísérleti robbantásból ugyanakkor négy az Obama-adminisztráció alatt történt, ami egyértelműen jelezte, hogy a szankciók önmagukban nem képesek megfékezni a rezsimit, és Észak-Korea nem fog meghátrálni. Obama ugyan 2011-ben megkísérelte a tárgyalásos rendezést, de ez három kör után kudarcba fulladt, és a megoldás elmaradt.³⁹

A Trump-adminisztráció ehhez képest jóval keményebb retorikával közelítette meg a kérdést, és az elnök több ízben bejelentette, hogy ha kell, akár fegyveresen is megakadályozza, hogy Észak-Korea olyan rakétákat állítson hadrendbe, melyek atomfegyverrel fenyegetik az Egyesült Államok nyugati partvidékét. Trump kezdetől fogva nagy hangsúlyt fektet arra, hogy megpróbálja nyomást gyakorolni Kínára, annak érdekében, hogy a szankciók valóban elérjék hatásukat Észak-Koreával szemben. 2017. április 6-án személyesen is találkozott a kínai elnökkel, de a megbeszélés nem hozott túl sok konkrét eredményt. Az adminisztráció a saját stratégiáját „maximum nyomás és együttműködés” jelleggel illette, mely nyitva hagyja ugyan a tárgyalásos megoldás lehetőségét, de közben folyamatosan lebegtetni a katonai lépések fenyegetését.⁴⁰ A tavasz folyamán a Trump-adminisztráció úgy tájékoztatta a Kongresszust, hogy stratégiája a szankciók szigorítását (ezt júniusban az Egyesült Államok egyoldalúan meg is tette), és nagyobb nyomást céloz, a térségbeli szövetségesekkel és partnerállamokkal együttműködésben. Tillerson külügyminiszter is megerősítette, hogy a diplomáciai megoldást keresik, és a végcél továbbra is a félsziget denuklearizálása.

A júliusi ICBM tesztkilövések azonban élesebb retorikát generáltak, és augusztus folyamán Donald Trump konkrét katonai fenyegetéseket fogalmazott meg Phenjannal szemben. Az elnök azt is bejelentette, hogy tanácsadói előkészítettek számos lehetséges katonai megoldást a kérdés rendezésére, és ha Észak-Korea meggondolatlanul cselekszik, akkor ezekre parancsot is ad. A 2017. szeptember 3-án végrehajtott hatodik nukleáris kísérleti robbantás hírére, mely ráadásul vélhetően egy hidrogénbomba volt, Donald Trump Twitter oldalán azt írta, hogy most már a dél-koreaiak is láthatják, hogy a tárgyalásos módszer nem működik, és Észak-Korea csak egyetlen dologból ért.⁴¹

A kemény retorika ellenére ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a katonai megoldás továbbra is rendkívül kockázatos és nem biztos, hogy sikerre vezet. Amerika előtt alapvetően három (katonai) út áll. Először is követhet egy hidegháborús stratégián alapuló feltartóztatási politikát, mely az eddig látottak alapján nem kecsegtet túl sok eredménnyel. Ez azt jelentené, hogy olyan katonai képességeket telepít a térségbe, melyek képesek valamilyen módon semlegesíteni az észak-koreai fenyegetést és megnövelik az amerikai fenyegetések hitelét. A probléma ugyanakkor abban rejlik, hogy ezeknek a képességeknek a nagy része már régóta a térségben van, és ha eddig nem működött elrettentő erejük, akkor kétséges, hogy a jövőben fog-e. Ez jelentheti a szárazföldi indítású THAAD rakétavédelmi rendszer telepítését Dél-Koreába, melyről született már megállapodás, a telepítés ugyanakkor még függőben van. Jelentheti továbbá a Dél-Koreában állomásozó szárazföldi erők megnövelését, félő azonban, hogy Észak-Korea félreértelmezné a helyzetet és egy szárazföldi invázió előkészületeit látná benne, ami esetleg meggondolatlan lépésekre ösztökélné. Ráadásul valószínűleg Kína sem nézné mindezt

³⁹ John HUDSON: [Obama is at Crosshairs after North Korean Blast](#), [online], 2016. 01. 06. Forrás: ForeignPolicy.com [2017. 09. 04.]

⁴⁰ United States Senate Committee on Foreign Relations: [Assessing the Maximum Pressure and Engagement Policy Toward North Korea](#), [online], 2017. 07. 25. Forrás: Senate.gov [2017. 09. 04.]

⁴¹ Kelsey DAVENPORT: *Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy*, *i. m.*

jó szemmel. Lehetne ugyanakkor a haditengerészet jelenlétét is fokozni, rakétaelhárító rendszerekkel felszerelt rombolók odavezénylésével, illetve a légi erő is megemelhethé jelenlétét Guamban, Dél-Koreában és Japánban. Ezek a képességek azonban jelenleg is fontos szerepet töltenek be a világ más térségeiben, és nincs rá garancia, hogy ettől Phenjan bármivel is komolyabban venné az amerikai fenyegetéseket, illetve felfüggesztené rakéta- és atomprogramját.

A második lehetséges katonai lépés légicsapások végrehajtását jelentené Észak-Korea kulcsfontosságú katonai létesítményeivel szemben. Ezt Tomahawk robotrepülőgépek és B-2-es bombázók elméletben végre is tudnák hajtani, az észak-koreai lég- és rakétavédelem állapotáról ugyanakkor nem sokat tudunk, és könnyen lehet, hogy a bombázókat lelőnék ezek a rendszerek. Ráadásul még a vezetés-parancsnoki állások, illetve rakéta- és nukleáris központok ellen végrehajtott sebészeti pontosságú támadás esetén is maradna annyi ereje Phenjannak, hogy Dél-Koreával szemben komoly károkat okozó megtorló csapást indítson.

A harmadik katonai opció egy teljes körű szárazföldi invázió lenne, ehhez azonban több hónapnyi előkészületre, és az amerikai csapatok látványos megnövelésére lenne szükség, arról nem is beszélve, hogy ettől a lehetőségétől ez idáig Dél-Korea mereven elzárkózott, márpedig a végrehajtáshoz szükséges lenne a támogatásuk. Emellett pedig rendkívül nehéz lenne garantálni, hogy egy ilyen összecsapásban Észak-Korea nem folyamodna atomfegyverei bevetéséhez. Egy ilyen hagyományos összecsapás esetén a hadrendbe állított észak-koreai rakéták komoly károkat tudnának okozni Dél-Korea, Japán és a térségben állomásozó amerikai katonai képességekben, ráadásul nem tudni, hogy Kína hogyan reagálna egy ilyen helyzetben. Az Egyesült Államok pedig még ha nyerne is, egy újabb terhet venne a nyakába a koreai-félsziget háború utáni helyreállításával, amihez jelenleg sem a politikai támogatás, sem a szükséges erőforrások nem állnak rendelkezésre.⁴²

Mindezek tükrében, a Trump-adminisztráció számára még mindig a diplomáciai megoldás keresése, és a Kínával való közös nyomásgyakorlás a legkifizetődőbb stratégia.

A Kínai Népköztársaság és Észak-Korea

Kína és a Jalu határfolyó túloldalán megszerveződő mindenkori koreai terület kapcsolatait az államszocialista modell adaptálását megelőző politikatörténeti korszakokban is mély civilizációs összefonódások jellemezték. Ezek a 20. század második felében olyan geostratégiai szempontokkal egészültek ki mindkét fél részéről, melyek napjainkig felülírhatatlanok a két ország viszonyában. A Kínai Népköztársaság egyértelműen a távol-keleti térség vezető hatalmává emelkedett, hiba lenne azonban azt gondolni, hogy Észak-Korea „kínai kliensállamként” működik ebben a regionális struktúrában. Az elmúlt évtizedek eseményei világosan igazolták, hogy a kínai és koreai vezetők között korántsem harmonikus a viszony, Phenjan bizonyos határok között a pekingi szempontok mellőzése árán is igyekszik minél önállóbb szerepbe helyezkedni, amelyhez – egyéb eszköz híján – az elmúlt hetekben (is) széles figyelmet kivívó tömegpusztító fegyverkezését, illetve az ezekhez kapcsolódó kísérleteket használja fel. Észak ugyanakkor eleddig igen ügyesen becsülte meg magatartásának még többé-kevésbé tolerálható határait Kínával szemben, s ennek köszönhetően a nukleáris fegyverkezés elítélése ellenére Pekingben máig a stabilitás fenntartásának törekvése határozza meg a Korea-politikát.⁴³ Immár évtizedes tapasztalat tehát, hogy noha Kínának minden más hatalomnál nagyobb befolyása lehet Észak-Korea kül- és biztonságpolitikai lépéseire, ezt a befolyást csak nagyon óvatosan alkalmazza. Nem egy esetben az volt tapasztalható az utóbbi évtized folyamán, hogy Kína más, jóval kevésbé fenyegető fejleményekkel kapcsolatban sokkalta agresszívabb fellépést produkált, mint kicsiny szomszédjával szemben. Ennek legfontosabb oka, hogy noha a két partner közötti viszony a potenciálok különbözőségéből fakadóan súlyosan aszimmetrikusnak tűnik, valójában Kína is rá van szorulva arra, hogy az északi rezsim stabil maradjon.

⁴² Justin BRONK: [North Korea: What are the military options?](#), [online], 2017. 09. 03. Forrás: BBC.com [2017. 09. 04.]

⁴³ Eleanor ALBERT: [The China–North Korea Relationship](#), [online], 2017. 07. 05. Forrás: cfr.org [2017. 09. 02.]

Észak-Korea külkereskedelmének sokéves átlagban több mint 80%-át a Kínai Népköztársasággal bonyolítja.⁴⁴ Ez az export esetében 2016-ban 90,75%-ot, az import esetében 87,36%-ot tett ki.⁴⁵ Ezen kívül Phenjant még Oroszországhoz és Indiához fűzik említésre méltó, bár a kínai mellett eltörpülő kereskedelmi kapcsolatok.⁴⁶ 2015-ben exportjának 34%-át a kőszén (további 8%-át egyéb bányászati termékek) tette ki. Észak-Korea állandó, főként szintén Kína felé képződő külkereskedelmi deficittel küzd. Áruforgalmát az egyoldalú export-termék-szerkezet és az egyetlen kimagasló partner látványosan sérülékennyé teszi. Emellett gyaníthatóan az északi rezsím jelentős összegeket pihentet Kínában, melyeket külföldi vásárlásokra fordíthat, kijátszva a nemzetközi kereskedelmi szankciók egy részét.⁴⁷

A fentiek nyomán adja magát a következtetés: Kínának lényegében minden eszköz a kezében van ahhoz, hogy szándék esetén rövid időn belül megbuktassa az északi rezsímet. A legmarkánsabb jelzések a részéről azonban mostanáig a szénimportra vonatkozó korlátozások bevezetése, illetve az olajexport korlátozások támogatásának meglebegtetése voltak 2017 első felében.⁴⁸

Sajátos módon a legfontosabb dolog, amivel Észak-Korea valóban értékes szolgálatot tesz Kínának, az pusztán létezése. Amíg ugyanis az északi rezsím fennáll, addig Pekingben számolhatnak azzal, hogy az ország egyik legjelentősebb nyersanyag-kitermelő és ipari vidékének közvetlen földrajzi szomszédságában nem jelenhetnek meg a rivális szuperhatalom vállalkozásai. Észak-Korea kritikus szerepet játszik a Peking tengeri kijáratként szolgáló Po Hai-öböl keleti partvidékének biztosításában is, amely az egyre inkább a tengerek felé összpontosító kínai ambíciók tükrében válik kiemelten fontos szemponttá.

Itt azonban arra is érdemes felhívni a figyelmet, hogy noha a (délnyugat-ázsiai és koreai) szárazföldi behatolási pontokról szóló stratégiai félelmek régi keletűek, ezek katonai realitása napjainkra legalábbis erősen megkérdőjelezhető. Kína jelenlegi katonai képességei mellett nem életszerű, hogy a Koreai-félszigeten olyan erőkoncentráció jöjjön létre bármely külső hatalom részéről, amely szárazföldön sikeresen rohanhatná le az ország sűrűn lakott magterületeit. A tengeri és a nagy hatótávolságú rakétafejezet alkalmazásával végrehajtott csapások természetesen egy egészen más vetületet jelentenek, ezekkel szemben azonban Észak-Korea semmilyen védelmet nem tud nyújtani. Peking számára a jelenlegi „rakétaválság” legnagyobb reális kockázata, hogy a rakétavédelmi rendszerek elterjedését ösztönzi a térségben, amely a kínai nukleáris ütőerő hatékonyságát is csökkenti. A kínai felet emellett kifejezetten aggasztja Japán törekvése a védelempolitikai korlátozásainak felszámolására, amelyhez nehezen kikezdhető hivatkozási alapot ad, hogy Észak-Korea tudatosan provokálja Tokiót rakétakísérleteivel.

Egy esetleges, nukleáris dimenziókkal is rendelkező háborúvá eszkalálódó konfliktus a félszigeten minden létező számítás szerint rengeteg halálos áldozatot és végső soron az északi politikai rendszer teljes összeomlását hagyná maga mögött, amit a lakosság tömeges menekülése kísérne. Utóbbi abban az esetben is bekövetkezhet, ha az északi rezsím más, ellenőrizhetetlen folyamatok keretében veszítené el a hatalmát. A Jalu és a Tumen folyók természetes, de nem etnikai határok. Kínai oldalukon összesen mintegy kétmillió koreai kisebbség él. Egy esetleges konfliktus során ezért Peking akár milliós lélekszámú menekülthullámmal is számolhat,⁴⁹ ami azért nagyságrendekkel nagyobb problémát jelentene az országnak, mint a már amúgy is jelen lévő, csaknem félmillió észak-koreai menekült, akiknek csak egy része távozik Dél-Koreába. Kína számára tehát komoly, hatalmi politikájának perspektíváit is érintő kockázata vannak a válságnak. Jelenlegi taktikus magatartásával viszont eddig nem tudta érdemben akadályozni Phenjan nukleáris ambícióit.

⁴⁴ North Korea, [online], 2017. Forrás: atlas.media.mit.edu [2017. 09. 01.]

⁴⁵ Trade Map, [online], 2017. Forrás: trademap.org [2017. 09. 01.]

⁴⁶ North Korea, [online], 2017. Forrás: atlas.media.mit.edu [2017. 09. 01.]

⁴⁷ Jethro MULLEN: *How North Korea makes its money: Coal, forced labor and hacking*, [online], 2017. 04. 05. Forrás: CNN.com [2017. 09. 01.]

⁴⁸ *Is North Korea nuclear crisis reaching a showdown?*, [online], 2017. 04. 12. Forrás: GlobalTimes.cn [2017. 09. 02.]

⁴⁹ James GRIFFITHS, Serenitie WANG: *Is China reinforcing its border with North Korea?*, [online], 2017. 06. 26. Forrás: CNN.com [2017. 09. 01.]

Konklúzió

A 2017. szeptember 3-ai észak-koreai nukleáris kísérleti robbantást követően a világ politizáló közvéleményét leginkább valószínűleg az foglalkoztatja, milyen változásokat idézhet elő a térségben Phenjan magatartása, illetve hosszabb távon egy de facto atomhatalmi státuszú Észak-Korea? Több ok miatt is azt állítjuk, hogy geopolitikai értelemben lényegi változást nem igen eredményez a tény, hogy a phenjani rezsim az elmúlt 10 évben célba juttatható atomfegyverre tett szert (nota bene: az ország már a 2. robbantást követően de facto atomhatalom lett). Nem elsősorban azért, mert nálánál erősebb atomhatalmak veszik körül (Kína, Oroszország, Egyesült Államok), hanem legfőképp amiatt, mert az atompotenciál a modern nemzetközi viszonyok, különösen pedig az ún. új realizmus viszonyai között igen keveset nyom a latba (jól példázza ezt a korábban de facto atomhatalmi státuszba került Pakisztán helyzete), ha nem párosul más (demográfiai, gazdasági, hagyományos katonai, diplomáciai) hatalmi képességgel, márpedig ezekből a Kim Dzsongun vezette északi rezsimnek hatalmas deficitje van. Ráadásul – miként azt elemzésünkben jeleztük – a Koreai-félsziget környezetének legtöbb szereplője a status quo fenntartásában érdekelt (egy részük ezért próbálta megakadályozni az észak-koreai rezsim atomterekvéseit, Kína és Oroszország pedig ezért ragaszkodik az észak-koreai rezsim fennmaradásához). Ezen a status quo politikán pedig a de facto atomhatalmi státuszba kerülő Észak-Korea is csak egy nyílt konfrontációval változtathatna. Egy ilyen nyílt konfrontáció ugyanakkor – miként azt szintén jeleztük – az északi rezsim bukását és a phenjani vezetés fizikai megsemmisülését eredményezné, vagyis éppen azt, aminek elkerülése érdekében az elmúlt években az észak-koreai vezetés atomfegyverre kívánt szert tenni. Összességében tehát Phenjan atomfegyvere legfeljebb a rendszer fenntartására lesz és lehet elegendő, továbbá erősítheti az ország presztízsét a nukleáris proliferáció piacán, de nem növeli meg lényegesen az ország nemzetközi hatalmi képességeit. Sőt bizonyos értelemben épp ellenkezőleg.

Észak-Korea atompotenciálja és de facto atomhatalmi státusza ugyanis elsősorban annak a két nagyhatalomnak – Kínának és az Egyesült Államoknak – a jövőbeni szerepét erősíti meg, amelyek eddig is a Koreai-félsziget geopolitikájának legfőbb szereplői voltak, s ezzel párhuzamosan korlátozza Dél-Korea és Japán, de bizonyos értelemben saját szerepét is a térség biztonságának aktív alakítása terén. Vagy másként fogalmazva: Dél-Korea és Japán biztonságát még inkább az Egyesült Államok garanciáihoz, saját magát pedig még inkább Kínához köti. A világpolitika meghatározó hatalmaként számon tartott Kínának ugyanis – amelynek döntő szerepe volt abban, hogy Észak-Korea atomfegyverhez juthatott – a jövőben a korábbiakhoz képest fokozottabban kell majd figyelnie és hatnia a nukleáris potenciállal rendelkező Phenjan magatartására, főleg térségbeli fenyegetőzéseire, ha el akarja kerülni, hogy saját régiójában tanúsított gyengesége és tehetetlensége miatt amortizálódjon világpolitikai tekintélye is. Emellett Pekingnek számolnia kell azzal is, hogy az észak-koreai atompotenciál fenyegetése miatt a Dél-Koreának és Japánnak nyújtott megerősített amerikai biztonsági garanciák egy része a kínai katonai képességeket is erősen érinti majd (pl. a Dél-Koreába telepítendő THAAD és a Japánban már ott lévő Patriot és Aegis rakétavédelmi rendszerek leértékelhetik a kínai atomképességet is).

Paradox módon jelenleg a legnagyobb bizonytalanságot az az Egyesült Államok jelenti Észak-Korea számára, amelynek fenyegetésére hivatkozva a rezsim felgyorsította fegyverprogramjait, s amely az elmúlt években talán a legkövetkezetesebben (ha nem is túl eredményesen) igyekezett meggátolni, hogy Phenjan ballisztikus rakétákra szerelhető atomfegyverhez jusson. Vagyis eddig Washington is következetesen status quo párti volt. Kérdés azonban, hogy az marad-e a 2017-es rakétakísérletek és a mostani nukleáris robbantást követő új helyzetben is? Az marad-e az amerikai politikai elit (az első jelek szerint egyelőre igen), s legfőképpen az marad-e a status quo helyzeteket más területeken igen gyakran megkérdőjelező és megbontó új amerikai elnök? Megérti és elhiszi-e Donald Trump, hogy egy ballisztikus rakétákra szerelhető atomfegyverrel rendelkező Észak-Korea sem lett több, mint egy saját rendszerének összeomlásától féltő önmagába zárt atomhatalom.

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

ELEMZÉSEK 2017/21.

2017. szeptember 5.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóközpont munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: Nemzeti Közzolgálati Egyetem

Szerkesztés és tördelés:
Bazsó Márton, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

© Háda Béla, Péczeli Anna, Tálás Péter, 2017

© Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2017